

ՍԻՄԵՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԵՐԵՒԱՆՑԻ

ՊԱՐՏԱՎՃԱՐ

Սկիզբը՝ 2023 թ. թիվ Դ., է., Թ., ԺԱ., 2024 թ. թիվ Ա., Ը.

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ .

ԽՐԱՏԱԿԱՆ ԽՈՍՔԵՐ ԵՒ ՀՈՐԴՈՐԱԿՆԵՐ՝ ՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՅՈՑ
ԱԶԳԻՆ՝ ԶԳՈՒՇԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԱՅԼԱԴԱՎԱՆ ԱՂԱՆԴԱՎՈՐՆԵՐԻՑ
ՈՒ ՄԱՆԱՎԱՆԴ ԸՄԲՈՍՏԱՄԻՏ ԿՈՐՍՅԱՆ ՈՐԴԻՆԵՐԻՑ

Մեր խոսքի ընթացքն այսուհետ ուղղենք դեպի մեր օրհնաժառանգ Հայոց ազգը՝ մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի եւ սուրբ ու քրիստոսաէջ էջմիածնի Աթոռի հարազատ եւ լուսածնունդ որդիները, որոնց եւ դիմում ենք ցավակցաբար, անախտ մտքով ու ճշմարիտ սիրով: Քանի որ, ահա, կարճառոտ եւ դյուրառճ խոսքերով ձեզ ցույց տվեցինք Հայաստանյայց Սուրբ Եկեղեցու ճշմարիտ հավատն ու մաքրամաքուր դավանությունը, նաեւ՝ Սուրբ Գրքի վկայությունը եւ նախնիների ավանդությունը հավաստեցինք, որ դա այն նույն հավատը եւ դավանությունն էր, որն աշխարհում քարոզեցին Քրիստոս ու Նրա առաքյալները եւ ավանդեցին իրենց հետեւորդ նախնի սուրբ հայրապետներին, ու այն հաստատվելով՝ կանոնակարգվեց երեք սուրբ ժողովով, եւ նրանց միջով անցնելով էլ՝ մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի եւ նրա օրհնյալ շառավիղների միջոցով ուղիղ գծով ավանդվեց Հայաստանյայց Եկեղեցուն: Մեր հեռավոր, երանելի նախնիներն այդ նույն հավատը եւ դավանությունը անարատ ու անշեղ պահելով՝ ավանդեցին մեզ, եւ այդպիսով նրանք «ազատվեցին» իրենց պարտքից: Ահա եւ մենք էլ մեզ մեր այդ պարտքից «ազատելու» համար այդ նույն հավատն ու դավանությունը անարատ եւ անփոփոխ կերպով ավանդեցինք մերայիններին: Ուրեմն, ձեզ գրում եմ հայտնապես ճշմարիտը, որպեսզի ես

նույնպես «ազատվեմ» իմ պարտքից: Եթե մեր ազգից որեւէ մեկը շեղվի այս հավատից ու ապստամբի մեր Եկեղեցու դեմ, այդպիսով մեծապես մեղանշած կլինի եւ նզովքի կենթարկվի ու կդատապարտվի թե՛ հոգով եւ թե՛ մարմնով: Որովհետեւ այդպիսի մեկն ինքնակամորեն մաքառում է Սուրբ Հոգու ճշմարտության դեմ, որով խոսեցին նախնի սուրբ հայրերը: Այդպիսի վարմունքն աններելի մեղք է՝ համաձայն Քրիստոսի խոսքի: Արդ, մի կո՞ղմ թողնենք ուրիշներին, որոնք ի սկզբանե էլ մեզնից տարբերվում են ազգությանմբ, լեզվով, դավանությանմբ եւ կրոնով, որոնց մենք ոչինչ չունենք ասելու, այլ առավելաբար պարտավորված ենք նրանց ընդունելու որպես եղբայրներ անցնելու համար, որ քրիստոնյա են, եթե իհարկե նրանք էլ մեզ ընդունեն ճշմարիտ սիրով, ու ոչ թե նենգությանմբ: Բայց մենք ասելիք ունենք ապականված եւ ուրացող անցնելու մարդկանց, որոնք նախնիներից իրենց ծագումով հայազուն են եղել, սնվել ու աճել են Հայաստանյայց Սուրբ Եկեղեցու ծոցում եւ հավատով են լուսավորվել մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի շնորհիվ, սակայն այնուհետեւ թողել են իրենց ազգն ու Եկեղեցին, ուրացել իրենց Սուրբ Լուսավորչի հավատը՝ ոտնահարելով նրա այդքան սարսուռի չարչարանքներն ու երախտիքները, եւ ուրիշների կողմն են անցել (թեպետ նույնիսկ առանց նրանց հետեւելու): Եւ դա ո՞չ մեկ ուրիշ պատճառով, քան միայն մարմնական հեշտասիրության եւ պարապասիրության համար: Այդպիսիների մասին հավաստի վկայություն տալով՝ Սուրբ Պողոսն ասում է. «Օհ, լալով եմ ասում Քրիստոսի խաչի թշնամիների մասին, որոնց վախճանը կորուստ է, որոնց աստվածն իրենց որովայնն է, եւ փառքը՝ իրենց ամոթը, որոնք միայն երկրավոր բաներն են խորհում» (հմմտ. Փլպ. Գ. 18–19): Իսկ ի՞նչ ասենք որոշ սուտ եւ մոլորության վարդապետների, մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի այգու խառնակիչ, նենգավոր ու չար մշակների, լիրբ եւ կատաղի զավակների մասին: Այդպիսիք զուրկ են հայրենիքից եւ աղքատ՝ մարմնական բոլոր պետքերից, բոլորովին դատարկ հոգեւոր ու մարմնավոր բարիքներից եւ շնորհներից, լիովին անպիտան ու անարժան նույնիսկ սեղանի փշրանքներին՝ իրենք գոհիկ ու գոհիկների զավակներ լինելով: Նրանք ամեն տեսակի ապականությանից եւ աշխարհի պես-պես տառապանքները կրելուց հարկադրված՝ եկել-մտել են Սուրբ Գրիգորի այգին, այսինքն՝ հայրապետական Աթոռի հովանու ներքո, մուտք գործելով վանքեր կամ հարելով այս կամ այն վարդապետին՝ ծառայության անցել, որպեսզի գոնե մի պատառ հաց գտնեն ու այդպես ապրեն: Սակայն հոգեւորապես եւ մարմնավորապես

«գիրանալով» ու «հարստանալով»՝ նրանք իսպառ ուրանում եւ մոռանում են բոլոր շնորհներն ու շնորհատուներին, եւ Հուդայի նման, պատառը վերցնելով, դուրս են գալիս ու այնուհետեւ սկսում են նույնիսկ քամահրել եւ ծաղրել իրենց երախտավոր ծնողներին ու շնորհատու Եկեղեցուն: Դա էլ դեռ բավական չէ, իրենք, երկնքից ընկած լինելով, ջանում են ուրիշների քղանցքներից բռնած՝ նրանց էլ իրենց հետ ցած գլորել:

Արդ, թեպետ Սուրբ Պողոսն այդպիսիների խլացած ականջներին զանգի նման հնչեցնում է իր այս խոսքերը՝ գոչելով. «Հիշեցե՛ք ձեր առաջնորդներին, որոնք ձեզ Աստծու խոսքն ասացին: Նայելով նրանց կյանքի ընթացքի վախճանին՝ հետեւո՛ղ եղեք նրանց հավատին» (Եբր. ԺԳ. 7): Սակայն նրանք, խլացած լինելով, չեն լսում թովիչ ճարտարախոսի ձայնը:

Սակայն մենք հիշենք մեր ազգի առաջնորդ ու առաջին լուսավորիչ Սուրբ Թադեոս առաքյալին՝ Քրիստոսի հավատարիմ մշակին եւ մեր այգու սրտացավ պահապանին, որը նաեւ Հուդա է կոչվում: Տեսնենք, թե նա ինչ է ասում հավատի մասին ու ինչ է պատվիրում մեզ՝ իրեն հետեւողներին: Նա, մարգարեական հոգով գիտենալով, թե հետին ժամանակներում ինչ էր տեղի ունենալու մեր ազգի ներսում այդ նենգավոր մշակների ու սուտ վարդապետների կողմից, իր ընդհանրական թղթում հորդորական խոսքերով դիմում է մեզ՝ ասելով. «Իմ սիրելիներ, հարկ համարեցի գրել ձեզ եւ աղաչել, որ պայքարեք այն հավատի համար, որը մի անգամ ընդմիշտ ավանդվեց ձեզ՝ սրբերիդ եւ ընտրյալներիդ.... քանի որ ձեր մեջ սողոսկեցին ամբարիշտ մարդիկ, որ մեր Աստծու շնորհը վերածեցին անկարգության» (հմմտ. Հուդ. Ա. 3–4): Այսպիսով՝ մեր սուրբ առաքյալը կամենում է ասել, թե «հարկավոր էր, որ ես նախապես ձեզ գրեի եւ զգուշացնեի, իմ սիրելի՛ ժողովուրդ եւ Հայոց ազգի թե՛մ, որ պինդ պահեք այն հավատը, որը մենք ու մեր հետեւողները ավանդեցին ձեզ՝ Հայաստանյայց ընտրյալ ու սուրբ Եկեղեցուդ: Եւ հանուն այդ հավատի պայքարելով՝ մինչեւ իսկ նահատակվեք, բայց մի՛ խաբվեք որոշ խաբեբաններից ու սուտ վարդապետներից, որոնք որպես մարմնավոր դեւեր սպրդում են ձեր մեջ: Քանի որ նրանք ամբարիշտներ են, այսինքն՝ սուտ, նենգավոր եւ ճշմարտությանը հակառակ, որովհետեւ Աստծու շնորհը անկարգության վերածեցին, որովհետեւ աստվածային շնորհն ու վարդապետության կոչումը, որն ընդունել էին, գործադրեցին իրենց անօրինությունների համար: Քանի որ նրանք ընդունեցին ճշմարիտ Վարդապետի՝ Քրիստոսի անունը, սակայն ստությունն ու խաբեությունը հե-

տեւեցին: Նրանք պարտավոր էին հաստատուն մնալ իրենց հավատի մեջ եւ մյուսներին էլ նույնը քարոզել, սակայն իրենք մոլորվեցին ու մյուսների համար չար օրինակ եւ գայթակղեցնողներ եղան: Կաթը կերան ու բուրդով զգեստավորվեցին, սակայն այնուհետեւ գայլի փոխարկվելով՝ հոտին հոշոտեցին եւ մոլորեցրին»:

Հարցնենք մեր երանելի առաքյալին, թե՝ «ո՞վ մեր սուրբ եւ երախտավոր, մեզ ի՞նչ նշան ցույց կտաս նրանց տարբերակելու համար, որպեսզի ճանաչենք այդպիսիներին»: Երանելին մեզ նշան է ցույց տալիս՝ ասելով, թե «նրանք բանասարկուներ են, այսինքն՝ կեղծավորներ ու խաբեբաներ, իրենց սերերով՝ խարդախությամբ մասնակից լինելով ձեր ուրախությանը, որպեսզի անպատկառորեն իրենք իրենց պարարտացնեն, նրանք, որ երեսպաշտություն են անում իրենց սեփական շահի համար» (հմմտ. Հուդ. Ա. 12, 16):

Տեսե՛ք, սիրելի ազգ Հայոց, որ մեր երանելի առաքյալը մարգարեական հոգով այնքան ճշմարտապես է նախաճառում այդպիսի խաբեբա սուտ վարդապետների բարքի մասին, որպես թե այդ ամենն իր ժամանակներում է եղել, եւ ինքն էլ ականատես է եղել դրան: «Այդպիսիների նշանը, — ասում է, — սա՛ է. այդպիսիք չարախոս են, կեղծավորներ ու խաբեբաներ, նրանք միամիտ մարդկանց առերես իրենց սիրելի ու բարեկամ են ցույց տալիս, սակայն դուք մի՛ հավատացե՛ք նրանց, քանի որ նրանց սերը խարդախությամբ ու նենգավորությամբ է լեցուն: Այդ ամենը նրանք իրենց օգտի համար են անում, որպեսզի ձեզ կեղծավորաբար հավատացնելով՝ խաբեն, իսկ իրենք անպատկառորեն պարարտացնեն իրենց անձերը»: Այդպիսի պատկեր էլ մենք, ահավասիկ, հայտնապես տեսնում ենք ներկա ժամանակում, քանի որ նրանց արհեստը հենց այն է, որ խաբեբայական պես-պես հնարքներով մոլորեցնեն մեր ազգի պարզամիտներին, վերցնեն ունեցվածքն ու կորստյան մատնեն հավատը եւ հոգին:

Դարձյալ ասա՛ մեզ, ո՞վ Սուրբ Թադեոս՝ Քրիստոսի առաքյալդ եւ Հայոց լուսավորիչդ, նրանք ինչի՞ են նմանվում ու ի՞նչ են կոչվում: Երանելին պատասխանում է, թե՝ «նրանք անշուր ու հողմակոծ ամպեր են, պտղակորույս ծառեր՝ կրկնակի մեռած եւ արմատախիլ եղած, ծովի կատաղի ալիքներ, որ միշտ փրփրում-թափում են իրենց սեփական ամոթը, եւ մոլոր աստղեր» (հմմտ. Հուդ. Ա. 12—13):

Լավ լսիր, ո՞վ ազգ Հայոց, եւ մեր սրբազան առաքյալից ուսանիր այդպիսի սուտ ու մոլորության վարդապետների եւ մեր միջից ըմբոստա-

ցած կարգազանցների որպիսության մասին, քանի որ ինքը՝ առաքյալը, Սուրբ Հոգուց նախապես ուսանած լինելով, պատմում է նաեւ մեզ, որպէսզի գիտենանք եւ զգուշանալով՝ հեռու մնանք այդպիսիներից՝ իբրեւ թունավոր զեռուններից: «Նրանք, — ասում է, — անջուր ու հողմակոծ ամպեր են»: Ամպն այն ժամանակ է գովելի եւ պիտանի, երբ երկրի վրա անձրեւ է հեղում՝ այն ոռոգելու եւ ցամաքած վայրերը դալարեցնելու ու զովացնելու համար: Իսկ ահա անջուր ամպը բոլորովին անպիտան է, քանի որ այն միայն դատարկաբար որոտում է եւ որեւէ օգուտ չի տալիս: Այդպիսի ամպը նույնիսկ հողմերի «ձեռքին» է խաղալիք դառնում, եւ նրանք այդ ամպին տեղաշարժում են իրենց կամեցած ցանկացած ուղղութեամբ: Այդպէս նաեւ այդ խաբեբա, մոլորութեան վարդապետները, ըստ Սուրբ Սարգիս Շնորհալու խոսքի, վարդապետի կերպարանք ունենալով՝ միայն «որոտալ» են կարողանում, այսինքն՝ բանսարկու եւ կեղծավոր խոսքերով իրենք իրենց գիտուն ու ուղղափառ են ցույց տալիս, սակայն իրականում բոլորովին անմասն են կենդանի Զրի ճշմարտությունից: Այդպիսիք ավելի շուտ ջանքեր են գործադրում մատաղ տունկերը չորացնելու եւ ցամաքեցնելու, քան թէ ծաղկեցնելու համար: Եւ իրենք էլ, ասես դեւից հողմակոծված լինելով, մշտապես այս ու այն կողմ են ընկնում եւ անդադար ծփում ու հալածվում են՝ որեւէ մի տեղում հանգիստ չգտնելով: «Պտղակորոյս ծառեր են, — ասում է, — կրկնակի մեռած եւ արմատախիլ եղած»: Ծառն այն ժամանակ է գովասանքի արժանի, երբ իր ճիշտ ժամանակին պտուղ է տալիս, իսկ եթե ոչ՝ այն հատվելու եւ հուրը նետվելու է ենթակա: Նույնպէս եւ սրանք, թեպէտ «վարդապետ» են կոչվում, սակայն վարդապետութեան պտուղ չունեն, այլ որպէս փշատերեւ՝ մոլորութեան հրին մատնվելու համար են սահմանված, եւ իրենց հետ էլ այրում եւ ապականում են իրենց հանդիպող մարդկանց հոգիներն ու հավատը: «Կրկնակի մեռած», — ասում է, այսինքն՝ մեռած են հոգով եւ ապականված՝ մարմնով, չորացած՝ հավատով ու գործերով: Եւ «արմատախիլ եղած», այսինքն՝ պոկված ու հեռացած իրենց բուն արմատից՝ հավատից եւ Եկեղեցուց, հայրենի երկրից, ազգից ու ընտանիքից՝ անբույն եւ անտուն լինելով: Այդպիսիք անմիաբան են մեկ ազգի ու մեկ ժողովրդի, մեկ հավատի եւ մեկ Եկեղեցու մեջ. նրանք որեւէ մի ազգի կամ Եկեղեցու հետ համաձայն չլինելու եւ որեւէ մեկին չպատկանելու պատճառով ամենքին ատում են, մերժում ու հակառակվում, չնայած որ նրանց լրբությունն իրենց թույլ չի տալիս որեւէ բան զգալ կամ գիտենալ:

Եւ նրանց լրբությունն այն աստիճանի է փակել ու կուրացրել նրանց մտքի տեսողությունը, որ նրանք երբեւէ չեն խորհում եւ չեն մտածում ու ոչ էլ բացարձակապէս ամաչում են այն բանի համար, որ իրենց նախնիները, որոնք ուսուցանել եւ կարգ ու կանոն են սահմանել, իրենցից շատ ավելի հեռու են գտնվում: Հարց է առաջանում, թե սրանք ո՞ր եկեղեցում են մկրտվել կամ սկսել իրենց ուղին, որտե՞ղ եւ ումի՞ց են առել իրենց աստիճանն ու կարգը, ո՞ր ժողովրդի եւ ո՞ր թեմի վրա են կարգվել, ի՞նչ պայմանով ու ի՞նչ ուխտով, այժմ որտե՞ղ են շրջում եւ ո՞ր եկեղեցի են մտնում ու պաշտամունք մատուցում (չնայած որ այդպիսիք ո՛չ եկեղեցի են մտնում եւ ո՛չ էլ պաշտամունք են մատուցում): Նրանք, հիրավի, մեր հոր՝ Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի «անառակ որդիներն» են, որոնք լքելով Լուսավորչի բարեբեր, ողորմած ու առատաշնորհ տունը՝ Հայոց ազգը, գնացել ու հարել են ուրիշներին՝ նրանց խոզարածները դառնալով:

«Եւ նրանք, — ասում է դարձյալ, — ծովի կատաղի ալիքներ են, որ միշտ փրփրում-թափում են իրենց անձերի ամոթը»: Քանի որ ծովի ալիքների նման որեւէ բանից չեն խորշում ու չեն սանձվում. ո՛չ կշտամբանքից են պատկառում, ո՛չ խրատներն ու հորդորներն են լսում եւ զգաստանում, ո՛չ Աստուծոց են երկնչում եւ ո՛չ էլ մարդկանցից ամաչում, ո՛չ նկատում են նախնիների երախտիքները, ո՛չ ծնողների բարերարությունը ու ոչ էլ մտածում են իրենց երախտավորների մասին, այլ մոլեգին ու փրփրած ծովի նման՝ իրենց մոլորեցուցիչ շարիքները հեղում են միամիտների մտքերի վրա:

Եւ ինչպէս մոլար աստղեր՝ իրենց ընթացքի մեջ կանոն ու սահման չունեն. ո՛չ հատուկ տեղ ունեն, ո՛չ թեմ, ո՛չ եկեղեցի ու ո՛չ էլ մի որեւէ ժողովուրդ՝ բացարձակապէս նման չլինելով մեկ ազգի պատկանող վարդապետներին ու առաջնորդներին: Այլ նրանք մշտապէս մոլորված ու թափառական են, սահում եւ սողոսկում են մի տնից դեպի մյուս տունն ու մի ծակից մյուս ծակը՝ փախչելով լուսից եւ հայտնությունից: Իսկ այն մասին, թե նրանց վախճանը որտե՞ղ է լինելու, առաքյալն ասում է՝ «որոնց համար է պահված հավիտենական խավարի վիհը»: Եւ որպէսզի չկարծենք, թե մարդկանց մեջ նրանց նմանվող օրինակներ չլինելու պատճառով էր, որ նրանք համեմատության մեջ դրվեցին անկենդան իրերի հետ, ուստի առաքյալը նրանց համեմատում է նաեւ մարդկանցից վերցված օրինակների հետ՝ նմանեցնելով թե՛ գործերով եւ թե՛ ունեցած վախճանով: «Վայ նրանց, — ասում է, — որովհետեւ Կայենի ճանապարհով

ընթացան, ըստ Բաղաամի մոլորության՝ սայթաքեցին վարձի հետեւից ընկնելով, եւ կորան Կորխի պես՝ իրենց ըմբոստության պատճառով» (հմմտ. Հուդ. Ա. 11): Կայենի ճանապարհն այս էր. նա նախանձեց իր բարեպաշտ եղբորը, խաբելով տնից հանեց ու սպանեց նրան: Իսկ երբ Աստված Կայենին զղջալու պատգամ տվեց, նա ոչ միայն չհնազանդվեց, այլեւ լրբաբար պատասխանեց: Մարդկանց մեջ էլ կան այդպես վարվողներ, որոնք ընկնում են Աստծու եւ իրենց ծնողների աչքից, քանի որ նախանձում են բարեպաշտությանը ապրող իրենց եղբայրներին, որոնք հարատեւում են հավատի եւ իրենց նախնի հայրերի հանդեպ հնազանդության մեջ: Այդ իսկ պատճառով էլ այս կայենանման մարդիկ միշտ ջանում են նրանց խաբելով դուրս հանել տնից, այսինքն՝ Եկեղեցուց ու հավատից, եւ սպանել: Այդպիսիք Եկեղեցու առաջնորդների կողմից նախատվելուց ու խրատվելուց հետո էլ ավելի են լրբանում եւ առավել անհնազանդ են դառնում: Բաղաամը հանուն կաշառքի կամեցավ անիծել Աստծու ժողովրդին: Այդպես էլ սրանք հանուն իրենց որովայնի ու մարմնական հեշտասիրության՝ անարգում եւ ուրանում են հավատն ու իրենց Եկեղեցին: Կորխը հակառակվեց Մովսեսին՝ իր առաջնորդին, անարգեց նրան ու տարբերվող խունկ մատուցեց: Այդպես էլ սրանք, ընդդեմ իրենց նախնի հայրերի ու առաջնորդների, մի նորագյուտ հավատ են քարոզում եւ անարգում են նրանց: Ահա այդ պատճառով է առաքյալն այսպես ասում, եւ վերոբերյալ օրինակների նմանողությամբ՝ նաեւ այդ օրինակներին հետեւողները պիտի ժառանգեն հավիտենական «վայ»-ը:

Իմ սիրելի՛ ազգ Հայոց, այս երանելի ու սուրբ առաքյալ Թադեոսը, մարգարեական հոգով կանխապես գիտենալով, որ ավելի ուշ ժամանակներում մեր ազգի ներսում այսօրինակ խաբեբաներ եւ սուտ վարդապետներ են երեւան գալու, որպես սրտացավ եւ քաջ հովիվ՝ ամենայն ջանասիրությամբ ու հոգածությամբ զգուշացնում է մեզ՝ թվելով այդ չար օրինակները եւ երկարաշունչ խոսքերով մեկ առ մեկ պատմելով նրանց որպիսության մասին: Եւ առավել մեծ հոգածություն ցուցաբերելով է, որ մյուս բոլոր պատվերները մի կողմ թողնելով՝ այս մի պատգամն է ամենից առավել անհրաժեշտ համարում, ուստի իր ամբողջ նամակում հենց այս միտքն է արծարծում եւ ճառում է այդօրինակ մարդկանց խաբեությունների մասին, որպեսզի մենք գիտենանք ու զգուշանանք այդպիսի խաբեբաներից: Ուստի նրանց մասին երկար-բարակ խոսելուց հետո, մեզ վստահեցնելով իր նախահոգածության եւ մարգարեական կանխազ-

գացության հարցում, հավելում է անում՝ ասելով, որ «ոչ թե միայն ես եմ ձեզ զգուշացնում այդ մոլորեցնողների մասին, այլեւ մեր մյուս առաքյալ եղբայրները նույնպես կանխապես հայտնում են ձեզ, որպեսզի դուք գիտենաք ու զգուշանաք»: Առաքյալն ասում է. «Հիշեցե՛ք, իմ սիրելիներ, մեր Տեր եւ Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսի առաքյալների կողմից նախապես ասված խոսքերը, որոնցով ձեզ ասում էին, թե՝ «Վերջին ժամանակներում պիտի լինեն ծաղրող մարդիկ, որոնք պիտի ընթանան իրենց ամբարշտություններով»: Հիշեցե՛ք նրանց խոսքերն ու զգուշացե՛ք այդպիսիներից. նրանք նշավակելի շնչավոր էակներ են, որոնք, սակայն, չունեն Հոգին» (հմմտ. Հուդ. Ա. 17–19): Ասել է թե՝ մի՛ կարծեք, որ նրանք բանական, հոգեւոր մարդիկ են, քանի որ նրանք նախատինքի են արժանի եւ անամոթ են, լոկ շնչավոր, սակայն անբանական ու անհոգի էակներ, որովհետեւ ո՛չ մեռածների հարությանն են հավատում, ո՛չ դատաստանին եւ ո՛չ էլ գործած արարքների քննությանը:

Սուրբ առաքյալների՝ Պետրոսի, Պողոսի եւ Հովհաննեսի խոսքերն ասվածի վկայությունն են եւ մեզ հորդորում են հիշել մեր սուրբ առաքյալներին: Քանի որ Սուրբ Պետրոսն իր Ընդհանրական նամակում (որը գրում էր սփռված հեթանոսներին, որոնցից անվանապես հիշատակում է նաեւ Կապադովկիայում, այն է՝ Առաջին Հայքում ապրողներին, որոնց կոչում է սուրբ եւ ընտրյալ ազգ՝ թագավորությամբ ու քահանայությամբ, Աստծու սեփական ժողովուրդ, որն արժանացել է Տիրոջ ողորմությանը եւ կանչվել է դեպի Նրա հանդեպ հավատքի սքանչելի լույսը) ասում է, թե՝ «Բայց նախ այս բանն իմացե՛ք, որ վերջին օրերին պիտի գան արհամարհողներ, ծաղրողներ, որոնք պիտի ընթանան ըստ իրենց ցանկությունների» (Բ. Պետր. Գ. 3): Եւ քանի որ սրբազան առաքյալները մեկ Հոգով էին խոսում, ուստի ամենքն էլ միանման են մարգարեանում ու պատմում ապագայում հայտնվող խաբեբաների որպիսության մասին. չէ՞ որ ինչպես Սուրբ Թագեոսն այդպիսիներին «արհամարհողներ» եւ «ծաղրողներ» կոչեց, այդպես էլ այս մի առաքյալն է նույն կերպ կոչում: Քանի որ ասում է՝ «նրանք արհամարհողներ են»՝ Սուրբ Գիրքը, բոլոր Եկեղեցիներին, օրենքներն ու կանոններն անարգողներ եւ ծաղրողներ, քանի որ ամենքին արհամարհում ու մերժում են, որպեսզի որեւէ մեկին չհետեւեն եւ որեւէ մի լծի տակ չմտնեն, ինչպես որ, ահավասիկ, տեսնում ենք: Քանի որ իրենց հարազատ ազգի Եկեղեցին, կանոններն ու արարողությունները չեն պահպանում եւ չեն ընդունում. եկեղեցիներ չեն

գնում ու ծիսակարգեր չեն կատարում եւ պահքն էլ չեն պահում՝ ասելով, թե «մենք ֆրանկ ենք», սակայն ֆրանկների կանոններն էլ չեն ընդունում ու չեն պահպանում՝ նրանց էլ ասելով, թե «մենք հայ ենք» (այդ մասին իր տեղում դեռ կխոսենք): Ուրեմն, ըստ մարգարեի, այս ամբարիշտները ո՛չ այսպիսին են ու ո՛չ այնպիսին, այլ նման են փոշու, որին դիվական հոգմն այս եւ այն կողմ է փչում: Ուրեմն, ժողովրդական առակի համաձայն, նրանք այն կենդանին են, որը, երբ թռչելու կարիք է լինում, ասում է՝ «ես ուղտ եմ», իսկ երբ նրան «հրավիրում» են բեռնակրության, ասում է՝ «ես թռչուն եմ»: Սրանք ո՛չ տաք են եւ ո՛չ սառը, այլ գաղջ, որը ենթակա է փսխման: Դրա պատճառն այն է, որ նրանք մի որեւէ ազգի ու օրենքի հավանություն չեն տալիս եւ չեն հետեւում, ուստի եւ այսպիսիները բոլոր ազգերի կողմից էլ մերժելի ու փսխելի են:

Եւ ապա, այս խաբեության վարդապետներին նմանեցնելով սուտ մարգարեներին, Սուրբ Պետրոսն ասում է, որ «ինչպես հնում ժողովրդի մեջ սուտ մարգարեներ կային, այդպես էլ ձեր մեջ պիտի հայտնվեն սուտ վարդապետներ, որոնք սպրդեցնելով՝ կորստաբեր հերձվածներ պիտի ներմուծեն, եւ բազում հավատուրացներ էլ կգնան նրանց անառակությունների հետեւից» (հմտ. Բ. Պետ. Բ 1–2): Քանի որ, հիրավի, Աստվածաշունչ Գրքում շատ տեղերում է գրված, որ երբ Աստծուց առաքված ճշմարիտ մարգարեները ժողովրդին քարոզում էին, թե՝ «մեղքերից հեռո՛ւ մնացեք, հե՛տ կանգնեք շարից, պահեցե՛ք Աստծու օրենքը եւ այլն, հակառակ դեպքում՝ Աստված կպատժի ձեզ», այդ ժամանակ հայտնվում էին սուտ մարգարեներն ու ասում էին՝ «դրանք սուտ են ասում եւ թուլացնում են պատերազմողների սրտերն ու ձեռքերը, որովհետեւ Աստված ողորմած է եւ չի պատժի ձեզ», ու այդպես շարունակ»: Ահավասիկ, այդ նույն բանը տեսնում ենք նաեւ նոր ժամանակներում, քանի որ ողջ Սուրբ Գիրքը եւ մեր Աստված Քրիստոս ու Նրա սուրբ առաքյալները, այլեւ նախնի սուրբ հայրերը՝ ամենքը միաբերան քարոզում եւ մշտահունչ գոչում են հավատացյալների ունկերին՝ հեռո՛ւ մնալ մեղքերից ու ամեն տեսակի սխալ ընթացքներից, գործած մեղքերի համար անմիջապես զղջալ եւ ապաշխարել ու թողության արժանանալ: Նույնպես եւ Աստծու օրենքների ու պատվիրանների միջոցով է մեզ քարոզվում անհողդողդ մնալ, քաջաբար հարատեւել աղոթքի, ողորմության եւ պահեցողության մեջ, հնազանդ լինել ու հպատակվել Եկեղեցու եւ Եկեղեցու գլուխ կանգնած առաջնորդների կանոններին ու մյուս բոլոր բարի

գործերի մեջ արի եւ հաստատուն մնալ, որպեսզի արժանանանք Աստծու արքայությանը: Ապա թե ոչ՝ պիտի արժանանանք մեղավորների համար պատրաստված դժոխքին, քանի որ՝ «Ահա հիմա է ընդունելի ժամանակը, ահա հիմա է փրկութեան օրը» (Բ. Կորնթ. 2. 2), իսկ հանդերձյալ կյանքում արդար դատաստանի միջոցով յուրաքանչյուր գործի համար հատուցում է լինելուն՝ առանց ողորմության: Այսպէս են քարոզում աստվածային բոլոր գրքերն ու ճշմարիտ վարդապետները:

Իսկ ահա այն խաբեբա, սուտ վարդապետներն ու նեոի աշակերտները, տնից տուն մտնելով, միամիտների ականջներն են լցնում, թե՛ «ձեր այդ վարդապետները խաբում են ձեզ ու զրկում են աշխարհի վայելքներից. Աստված այս աշխարհը մեզ համար է ստեղծել, որպեսզի մենք վայելենք այն: Աստված Իր ստեղծած արարածին դժոխք չի տանի այն բանի համար, որ այդ արարածն օգտվել է աշխարհի վայելքներից, որովհետեւ Աստված ողորմած է ու ներում է այն ամենը, ինչ մենք անում ենք: Եւ կերակուրն էլ չի կարող պղծել մարդուն. ինչ որ դնում են ձեր առաջ, կերէ՛ք: Եւ երիտասարդների, գեղեցիկների, ծերերի, թագավորների ու զինվորների համար պահքը գոյություն չունի. նրանք պարտավոր են ուտել, որպեսզի առողջ մնան: Ինչ որ կամենում ես, արա՛, միայն թե Քրիստոսին երկու բնություններով ընդունիր՝ եւ հնազանդվիր Պապին, որովհետեւ նա հրաման ունի, եւ մեզ եւս իշխանություն է տրված՝ մեղքերին թողություն տալու: Բացի այդ՝ գոյություն ունի քավարան, որում դու կարող ես արդարանալ եւ Արքայություն գնալ»: Ա՛յս է մոլորեցնող վարդապետների քարոզությունը:

Եւ այսպիսի քարոզները մշտապես հավանել են թուլամորթ ու մարմնապաշտ անձերը, որոնց մասին առաքյալն ասում է, թե «բազում հավատուրացներ եւ թերահավատներ կգնան նրանց անառակությունների հետեւից»: Քանի որ այդպիսի խաբեբաները, ինչպես ասում է առաքյալը, պոռնիկներին հատուկ աչքեր ունեն՝ անհողորդ անձանց անդադար գայթակղելով՝ մեղքի մեջ գցելու համար, եւ նրանց՝ այդ անեծքի որդիների սրտերն էլ լեցուն են ագահությամբ: Նրանք, ուղիղ ճանապարհը թողած, մոլորվեցին՝ Բաղաամի ճանապարհով ընթանալով: Այլեւ Պետրոսը, Թադեոսի նմանությամբ, նրանց կոչում է «ցամաքած աղբյուրներ եւ մրրիկից քշված մառախուղներ, որոնց համար են պահված խավարի աղջամուղջները հավիտյան» (հմտ. Բ. Պետ. Բ. 17): Նա՛ թադեոսը, սրանց «անջուր ու հողմակոծ ամպեր» է կոչում, իսկ սա՛ Պետրոսը, «մրրիկից քշված մա-

ռախուղներ», եւ այս երկուսն էլ այդպիսի խաբեբաների վերաբերյալ ասում են, թե նրանց համար հավիտենական հուրն ու վիհն է պատրաստված: Եթե լավ մտածես, կարող ես գլխի ընկնել, թե երկու առաքյալներն ինչպես են տեղին եւ նույնանման նշաններ տալիս ու թե ինչպես են ստուգապես պատմում այդ խաբեբաների որպիսության մասին:

Նրանց նման նաեւ Սուրբ Պողոսն է ասում՝ «Բայց Սուրբ Հոգին հայտնապես ասում է, թե վերջին ժամանակներում ոմանք պիտի հեռանան հավատից եւ իրենց ուշադրությունը պիտի դարձնեն մոլորեցնող ոգիների վրա եւ դեւերի վարդապետությունների վրա՝ կեղծավորներ եւ ստախոսներ, որոնց խղճմտանքը խարանված է (հմմտ. Ա. Տիմ. Դ. 1).... որ ունեն աստվածապաշտության կերպարանք, սակայն ուրացել են նրա գորությունը (Բ. Տիմ. Գ. 5): Տէս, թե այս երանելին նույնպես ինչպիսի նշան է տալիս այդպիսի խաբեբաների մասին՝ ցույց տալով նաեւ նրանց գործերը: «Քանզի նրանց մեջ կան այնպիսիք, — ասում է, — որ մտնում են տնից տուն եւ գերում են մեղքերով ծանրաբեռն կանանց, որոնք տարված են պես-պես ցանկություններով... Նրանք են, — ասում է, — որ միշտ ուսանում են, բայց երբեք չեն կարող հասնել ճշմարիտ գիտությունը.... Նրանք ապականված մտքով մարդիկ են, անպետք՝ հավատի մեջ (հմմտ. Բ. Տիմ. Գ. 6–8).... Նրանք խոստովանում են, որ գիտեն Աստծուն, բայց իրենց գործերով ուրանում են Նրան. պիղծ են, անհնազանդ եւ ամեն բարի գործի համար՝ անպետք» (Տիտ. Ա. 16).... Բայց նրանք ավելի առաջ գնալ երբեք չեն կարող, այլ իրենք մշտապես մոլորված են եւ մոլորեցնում են ուրիշներին: Քանի որ, — ինչպես ասում է, — այդպիսի խաբեբաները չեն հետեւում ողջամիտ վարդապետությանը, այլ իրենց ցանկությունների համաձայն են գործում»: Եւ այսպիսով մեզ ցույց տալով նրանց ինչպիսին լինելը՝ մեկ այլ տեղում էլ մեզ խրատում է զգուշանալ այդպիսիներից՝ ասելով, թե «նույն բաները ձեզ գրելն ինձ համար ձանձրալի չէ, իսկ ձեզ համար մեծ ապահովություն է: Զգուշացե՛ք շներից, զգուշացե՛ք չար մշակներից» (Փլպ. Գ. 1–2): Եւ մեկ ուրիշ տեղում դարձյալ՝ «իմացե՛ք, որ շեղված են այդպիսիք եւ մեղանշում են՝ իրենք իսկ դատապարտելով իրենց» (հմմտ. Տիտ. Գ. 11):

Նրանց հետ համաձայնում է նաեւ Սուրբ Հովհաննեսը՝ ասելով. «Որդյակներ, վերջին ժամանակն է: Եւ ինչպես լսել եք, Նեոլ գալու է. բայց արդեն իսկ եկել են բազում նեոներ. դրանից էլ կարող ենք իմանալ, որ վերջին ժամանակն է: Եւ թեպետ այդ նեոները մեր միջից ելան, բայց մեզնից

չէին, որովհետեւ, եթե մեզնից լինեին, ապա մեր մեջ էլ կմնային, ուրեմն իմացե՛ք, որ նրանք մեզնից չէին, այլ նեոեր էին, եւ նեոից՝ առաքյալներ (հմմտ. Ա. Հովհ. Ա. 18–19): Եւ դուք մի՛ հավատացե՛ք նրանց եւ նրանց տուն մի՛ ընդունե՛ք ու ողջուն մի՛ տվե՛ք նրանց, եւ ով նրանց ասի՝ ողջո՛ւյն, մասնակից կլինի նրանց չար գործերին» (հմմտ. Բ. Հովհ. Ա. 10–11):

Ուրեմն իմացե՛ք, իմ սիրելի՛ ազգ Հայոց, ա՛յն, որ այս երանելի առաքյալներն այսպիսի միաձայն ու նույնամիտ խոսքերով ասում են այդ բոլորը ու շտապում են զգուշացնել մեզ, մի՛ կարծեք, թե այդ ամենը հասարակ մեղավորների եւ անօրենների կամ այլազգիների ու անհավատների մասին են ասում, այլ հատկապես մեր մեջ եղող այն ըմբոստամիտ ուրացողների՝ մասին եւ մանավանդ, անտարակույս, նրանց մասին են ասում, ովքեր խաբեբա լինելով՝ թաքցնում են իրենց ինքնությունը եւ որպես սուտ կարգադրիչներ՝ մոլորեցնում են ամենքին: Խոսքը ոչ միայն մեր միջից ապստամբածների մասին է, այլ տարբեր ազգերի այն «անհայրենիք» ներկայացուցիչների, որոնք մի ծակից մյուս ծակը դեգերելով՝ խաբում են միամիտ մարդկանց ու նրանց պարզ մտքերը պղտորելով՝ կորստյան են մատնում: Հայտնատես նշաններով եւ օրինակներով այդ մասին են վկայում այդ կորստյան մատնվածների հատկույթունները, նրանց բարքերն ու գործերը, որոնցով նրանք առանց որեւէ տեսակի տարակուսանքի հետեւում են նշալ խաբեբաներին ու ինքնութենազուրկ սուտ առաջնորդներին: Այստեղ խոսքը հենց այդպիսիների՝ մասին է ու ոչ թե այլօրինակ մեղավորների եւ անհավատների: Որովհետեւ այդպիսի խաբեբաների եւ ուրացողների մասին ոչ միայն այս շորս սուրբ առաքյալները, այլ նաեւ բոլոր նախնի երանելի հայրապետներն են ասել եւ ասում առաքյալներին համակարծիք խոսքեր՝ իրենք էլ ուսանած լինելով Քրիստոսից, Որն ասում է. «Զգո՛ւյշ եղե՛ք սուտ մարգարեներից, որոնք մոտենում են ձեզ ոչխարների զգեստներով, բայց ներսից հափշտակող գայլեր են» (Մատթ. է. 15):

Նույնպես եւ ես, որպես ավանդ ժառանգելով Քրիստոսից, Նրա սուրբ առաքյալներից ու մանավանդ եւ հատկապես մեր առաջին լուսավորիչ Սուրբ Թադեոս առաքյալից ու մեր նախնի սուրբ հայրերից՝ այժմ ձեզ՝ Սուրբ Թադեոս առաքյալի, մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի եւ էջմիածնի քրիստոսաէջ Աթոռի հարազատ զավակներիդ եմ ավանդում՝ ասելով, թե զգո՛ւյշ եղե՛ք ոչխարամորթ գայլերից, այսինքն՝ հայախոս, հայակերպ, բայց հայուրաց խաբեբաներից, մեզնից հեռացած «ախթարմա» կոչե-

ցյալներից ու խիտամոլներից եւ մանավանդ մեր Եկեղեցու դեմ ապստամբած սուտ կարգադրիչներից ու սուտ վարդապետներից: Եւ մի՛ հավատացե՛ք նրանց կեղծավոր ու սուտակասպաս շողոքորթություններին, քանի որ նրանք ամբողջովին ապականված են, ու թույնով են լեցուն թե՛ իրենք, թե՛ իրենց խոսքերն ու թե՛ իրենց գրությունները: Նրանք բոլորովին հակառակ են մեր երանելիների շավիղներին ու գրություններին, մաքուր հավատին, կարգերին եւ կրոնին ամեն կերպ խոչընդոտողներ ու արատավորողներ են՝ դեմ լինելով մեր սուրբ Եկեղեցուն: Եւ ամեն ինչով վնասաբեր են նաեւ ձեզ համար՝ թե՛ հոգեւոր իմաստով եւ թե՛ մարմնավոր: Քանի որ նրանք թունալի փշեր եւ ապականիչ որոմներ են, որոնք չարի սերմից բուսնել են մեր Սուրբ Լուսավորչի այգում: Նրանք, ինքնին հոգով ու մարմնով ապականված լինելով, անդադար ջանում են նենգավոր խոսքերով եւ գրություններով ու այլօրինակ պես-պես, դիվաշունչ խաբկանքներով մեր ազգի միամիտներին իրենց հետ ապականեցնել հոգով եւ հավատով: Եւ մանավանդ՝ այն անեծքի որդիներն ու հուդայանման, ուրացող սուտ վարդապետները, որոնք ի սկզբանե մեր սուրբ Եկեղեցում ծնվելով ու սնվելով ըստ հոգու եւ ըստ հավատի՝ Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչից ու նրա հաջորդներից եւ էջմիածնի Սուրբ Աթոռից են իրենց աստիճանը՝ պես-պես շնորհներ ու հոգեւոր իշխանություն ստացել, ինչի շնորհիվ էլ ժողովրդի մեջ մտնելով՝ իրենց ունեցած արժանիքների համեմատ շատ ավելի մեծ չափով պատվեցին եւ փառավորվեցին ու «րաբբի, րաբբի» կոչվեցին, չնայած նրան, որ իրենք գռեհիկների ու մուրացողների զավակներ էին: Եւ այս Սուրբ Աթոռի անունով՝ նրա գահակալի հրամանով ու գրով [քահանայության արժանանալով]՝ նրանք մեր օրհնյալ ազգի հարազատ եւ լուսածին զավակներից վերցրել են մարմնավոր ունեցվածք ու անհրաժեշտ ամեն բան, ինչի շնորհիվ էլ հարստացել եւ ուռճացել են մարմնավոր իշխաններից էլ ավելի: Եւ այսքան բարերարություններն ու այսքան պես-պես հոգեւոր եւ մարմնավոր բարիքներն ստանալուց հետո, երբ գիրանում, «հաստանում» ու ամեն ինչով ուռճանում են՝ ըստ Սուրբ Գրքի, այդ ժամանակ թողնում են սուրբ հավատը եւ դավանությունը, որն ընդունել էին Սուրբ Գրիգորի ու նրա շառավիղների կողմից: Այսպիսիք ուրանում են նրա Աթոռն ու նրա հաջորդներին, որոնցից այդքան շատ հոգեւոր շնորհներ եւ պարգևներ էին ստացել, ինչի շնորհիվ էլ այդչափ մեծ պատվի են արժանացել ու փառավորվել են ժողովրդի կողմից: Նրանք, սակայն, ուրանում եւ հրաժարվում են իրենց

ըստ մարմնի պարարտացնող ու հարստացնող Սուրբ Եկեղեցուց եւ Հայոց ազգից, ու Հուդայի նմանողությամբ՝ վերցնելով պատառը՝ դուրս են ելնում: Իսկ այնուհետեւ նույնիսկ սկսում են ծաղրի ենթարկել մեր Եկեղեցին եւ ազգը՝ մինչեւ իսկ «հերձված» կոչելով մեզ: Այդպիսիներն իրավացիորեն կոչվում են «անեծքի որդիներ» ու «կորստյան զավակներ»: Նրանք արժանի են դատապարտության՝ ըստ Սուրբ Գրքի վճռի, թե՛ «Չար ծննդի ատամները եւ ժանիքները սուսեր են» (Հմմտ. Առակ. Լ. 14)՝ իր ծնողներին ու երախտավորներին խաժատելու եւ վիրավորելու համար.... «նրա լույսը պիտի հանգչի, նրա աչքերի բիբերը պիտի զգան խավարը» (Առակ. Ի. 20): Արդ, մարմնավոր ծնողները, որոնք, ըստ մարմնի, իրենց զավակների լինելիության պատճառն են, իրավունք ունեն եւ կարող են նրանց զրկել իրենց հայրենի ժառանգությունից, անեծքներով արտաքսել տնից ու հայրական անունը խլել այդպիսի զավակներից, որոնք ուրանում, ապստամբում եւ անարգում են իրենց ծնողներին: Նույնպես նաեւ հոգեւոր ծնողները, որոնք իրենց զավակների լինելիության հոգեւոր պատճառներն են, իրավունք ունեն եւ կարող են այդ զավակներին զրկել հոգեւոր ժառանգությունից, այսինքն՝ հոգեւոր շնորհներից ու աստիճաններից, եւ անեծքներով մեր ազգից ու Եկեղեցուց հեռացնել ու արտաքսել այնպիսի ուրացող եւ ապստամբ զավակներին, որոնք այդչափ շնորհներն ու երախտիքներն ընդունելուց հետո ուրանում են իրենց շնորհատու ծնողներին եւ բարերարներին ու մերժում եւ անարգում են նրանց հավատն ու Եկեղեցին: Ահա այսպես՝ նրանք իրավամբ ենթակա են անեծքների՝ մերկացվելու բոլոր տեսակի հոգեւոր կարգերից ու շնորհներից, որովհետեւ այդպիսիք, մեր Եկեղեցուց ծնվելով, նրա շնորհներով սնվելով ու զարգանալով, ուրանում են այդ նույն Եկեղեցուն եւ ապստամբում են նրա դեմ: Ու մանավանդ դառնում են սուտ-առաջնորդներ եւ մոլորության վարդապետներ: Խոսքը հատկապես նրանց մասին է, ովքեր առանձնահատուկ շնորհներ ու երախտիքներ են ընդունել իրենց բազմերախտ ծնողից՝ էջմիածնի Սուրբ Աթոռից:

Քանի որ Աստված նույնպես, որ ըստ ամենայնի ողորմած եւ ներողամիտ է, թեպետ բարկանում է բոլոր մեղքերի պատճառով ու բոլոր մեղավորների վրա՝ վշտանալով եւ նեղսրտելով, սակայն առավելաբար բարկանում է ուրացողների ու երախտամոռների վրա: Դա հայտնապես ծանուցվում է Նսայի մարգարեի միջոցով, քանի որ Իսրայելի որդիները, որոնք այդքան հատուկ հրաշքներ էին տեսել ու այդքան բարերարու-

թյունների էին արժանացել, բոլոր ազգերի միջից հենց իրենք, վայելելով Աստծու այդչափ սերն ու երախտիքները, թեպետ այդքանից հետո բազմաթիվ ձեւերով մեղանշում էին Աստծու օրենքների դեմ, սակայն Տերը մշտապես ներում էր նրանց, բայց երբ հրեաներն իսպառ լքեցին եւ ուրացան Նրան ու սկսեցին կոռւքերին պաշտել, այդժամ Աստված, հայտնելով իր առավելագույն վշտանալն ու բարկանալը նրանց այդ վարմունքի պատճառով, իր գանգատն է ուղղում ո՛չ թե ստեղծվածներից որեւէ մեկին, այլ համայն երկնքին եւ երկրին՝ հոգոց հանելով ու գոչելով. «Ասիւր, երկինք, եւ ականջ դիր, երկիր.... Զավակներ ունեցա եւ մեծացրի, իսկ նրանք ինձ անարգեցին» (Եսայի Ա. 2): Եւ այնուհետեւ այդ ուրացողներին այգու հետ համեմատելով՝ վիրավորված սրտով պատմում է իր գործած բարերարությունների եւ այգու ապերախտության մասին, իսկ հետո իրավացիորեն արժանի պատիժ է սահմանում: «Արգավանդ մի տեղում,— ասում է,— այգի տնկեցի, ցանկապատեցի, որպեսզի բոլոր կողմերից ազատ մնա, բարձր ձողեր կանգնեցրի, որպեսզի մարդկանց աչքին փառավոր երեւա, եւ իմ ամպերին պատվեր տվեցի, որ միշտ անձրեւ տեղան նրա վրա, ու մնացյալ այն ամենը, ինչ որ պետք էր, արեցի: Այնուհետեւ սպասեցի, որ խաղող բերի ինձ, բայց ինձ փուշ բերեց: Արդ, քանի որ այս այգին այսքան՝ ապերախտ գտնվեց իմ հանդեպ, ուստի ես արդարությամբ պիտի դատեմ նրան: Նախ,— ասում է,— կքանդեմ նրա ցանկապատը, որպեսզի անցորդների ոտքի կոխան լինի այն, ապա կպատվիրեմ իմ ամպերին, որ այլեւս չանձրեւեն այնտեղ» (տե՛ս Եսայի Ե. 1—6): Ահավասիկ, հայտնապես երեւաց, որ ուրացողներն ու երախտատյացները, իրավամբ, պատժի են արժանի՝ ըստ աստվածային վճռի: Արդ, սուլնանման իրավացի գանգատ ունի նաեւ մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը՝ ուղղված այն որոշ ուրացող զավակների ու փշաբեր այգիների դեմ, որոնց նա հավատով ծնեց եւ Սուրբ Հոգու շնորհներով տնկեց՝ պարարտացնելով իր Եկեղեցում. վսեմացրեց հոգեւոր ու մարմնավոր փառքով եւ պես-պես շնորհներով ու իր հաջորդների ձեռքով եկեղեցական աստիճանների արժանացրեց նրանց համայն ժողովրդի համար՝ հաճելի ու փառավոր դարձնելով ամենքի աչքին: Եւ ցանկապատեց, որպեսզի ամբողջովին հեռու լինեն աշխարհական զբաղումներից, ամեն տեսակի աշխարհիկ հոգսերից ու պակասություններից, իսկ ամպերին էլ, այսինքն՝ իր ժողովրդին, «կանոնակարգեց» եւ պատվեր տվեց, որ մշտապես անտրտունջ «անձրեւեն» նրանց վրա, այսինքն՝ հավուր պատշաճի

հոգան նրանց բոլոր տեսակի մարմնավոր պակասություններն ու կարիքները, որպեսզի նրանք որեւէ մի կարոտություն չունենան: Ու այդքանից հետո միայն մնում էր, որ նրանք քաղցր խաղող պտղաբերեին, սակայն նրանք դառը փուշ «ընծայաբերեցին»: Այսինքն՝ [մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը] սպասեց, որ նրանք հարատեւեն հարազատության սիրո ու իր սահմանած կանոնների եւ իր հաջորդների հրամանների նկատմամբ հնազանդության մեջ՝ որպես մխիթարություն իր Եկեղեցուն ու ժողովրդին, սակայն նրանք դրա փոխարեն փուշ «ընծայեցին» [Հայոց առաջին հայրապետին]: Քանի որ արհամարհեցին եւ ուրացան նրա բերած հավատն ու սահմանած կանոնները, ապստամբեցին եւ անարգեցին նրա Աթոռը, Եկեղեցին, նրա հաջորդներին ու իրենց առաջնորդներին, եւ դեռ ավելին՝ նրա ժողովրդին վիրավորողներ, մոլորեցնողներ ու գայթակղեցնողներ եղան:

Այդ պատճառով էլ նա, այսինքն՝ մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը աներեւութապես եւ երեւելիորեն իր հաջորդների միջոցով, ահավասիկ, իրավացի պատիժ է սահմանում այդօրինակ ուրացողների նկատմամբ: Ասել է թե՛ նախ քանդում է նրանց շուրջ կանգնեցրած ցանկապատը, այսինքն՝ նրանցից վերցնում է քահանայության եւ եպիսկոպոսության բոլոր կարգերն ու աստիճանները, որպեսզի դրանք այլեւս պահապան չլինեն նրանց, այլ որպեսզի այդ ուրացողները բոլոր տեսնողների կողմից ոտքի կոխան լինեն եւ «խրատ դառնան» ամենքի համար: Իսկ այնուհետեւ էլ [մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը] ամպերին, այսինքն՝ ձեզ բոլորիդ, որ նրա հարազատ որդիներն ու հրամանակատար եւ յուրադավան ժողովուրդն եք, պատվիրում է՝ այլեւս անձրեւ չտեղաք նրանց վրա: Այսինքն՝ այսուհետեւ նրանց հանդեպ սեր, բարեկամություն ու ողորմություն չցուցաբերեք եւ այդպիսի հայրանարգ ու ծնողուրաց զավակների հետ հաղորդակից չլինեք ո՛չ խոսքով, ո՛չ գործով եւ ո՛չ էլ նյութական օժանդակությամբ՝ բացի այն անխուսափելի շփումից, որը կարող է պատահել աշխարհական խոսակցությունների տեսքով՝ վաճառականներին հատուկ տուրեւառության նմանողությամբ: Դա էլ թույլ եմ տալիս միայն խիստ անհրաժեշտության դեպքում:

Ուրեմն եթե մեկը պատկանում է մեր ազգին, որ լուսավորչակրոն եւ միաբնադավան է, ու եթե հնազանդ է մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչին եւ նրա հաջորդներին ու բոլոր հայերի հոգեւոր ծնող ու առաջնորդ Սուրբ էջմիածնի հարազատ Աթոռի հրամանակատարը եւ հնազանդ որ-

դին է, այդպիսի մեկը պարտավոր է իր մտքում անխախտ պահել մեր այս պատգամն ու այն կատարել ամենայն հնազանդությամբ:

Քանի որ նա, ով իշխանություն ունի տալու, կարող է նաեւ հետ վերցնել: Ահավասիկ մենք՝ տվողներս, մեր բոլոր տվածները, որ շնորհել ենք թե՛ մենք ինքներս, թե՛ մեր այն նախնիների ձայնին անսալով, որոնց հաջորդներն ենք մենք, եւ թե՛ մեր եպիսկոպոսների միջոցով, մենք այդպիսի ուրացողներից հետ վերցրինք մեր տված այդ բոլոր կարգերը՝ առաջին աստիճանից մինչեւ եպիսկոպոսություն, ու նրանց մերկացնելով եկեղեցական բոլոր կարգերից՝ նրանց վերստին դարձրինք գոհճիկ աշխարհականներ, ինչպիսին որ նախկինում էին: Քանի որ նրանք ուրացան Եկեղեցուն եւ իրենց կարգատուներին, ուստի իրավունք չունեն մեր կարգուկանոնի համաձայն առաջնորդվելու եւ «կարգավար» կոչվելու, այլ ըստ իրենց նոր հավատի էլ թող որ նոր կարգ ընդունեն ու ապա միայն «կարգավար» կոչվեն: Իմ սիրելի՛ ազգ, դու նույնպես պարտավոր ես սա իմանալ:

Ուրեմն նա, ով զանց առնելով մեր գրածը, այսուհետեւ հաղորդակից լինի մեր դեմ ապստամբած այդպիսի ուրացողների ու մանավանդ սուտ եւ կարգուրաց չեպիսկոպոսների հետ, իսկ մոլորության վարդապետներին էլ սիրով ու բարեկամությամբ, որպես առաջնորդ համարելով ընդունի, օթեւան տա եւ հյուրընկալի կամ որեւէ կերպ, ինչպիսին էլ որ այն լինի, օգնություն ցույց տա նրանց, այդպիսի մեկը հայտնապես հակառակ ու թշնամի է մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչին եւ նրա հաջորդներին ու նրա Աթոռին եւ մանավանդ նրա հավատին ու կանոններին: Այդպիսի մեկը, ըստ Սուրբ Հովհաննեսի, արժանի գործակիցն է վերոնշյալ ուրացողների շար գործերին՝ նրանց հետ անեծքի ենթակա դառնալով:

Այսքանը բավական է՝ սահմանելու համար Աստծու եւ աստվածայինի հանդեպ սուրբ հավատը:

ՈՐՊԵՍ «ՎՃԱՐՈՒՄ» ԳՐՔԻՍ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԻ

ԵՒ ՈՐՊԵՍ ՍԿԻՋԲ՝ ԵՐԿՐՈՐԴԻ

«Պարտավնար» կոչվող բաղձալի այս գրիս

Սույն հատորը առաջին

Ուպես «վնար» հատուցվեց,

եւ սահմանելով հավատն օգտակար՝

Բացահայտեց մեզ այն բավականաբար:
 Եւ ստույգ նշտությամբ այն զատորոշեց
 Չար ապստամբների աղանդը վատթար:
 Ուզեմ այս գրքի խրատով կրթվեն
 Ճշմարտությունն իրենց սրտում կկրեն,
 Եւ թե հմտանան ու ճարտար լինեն,
 Հերձվածների խոսքերը բոլոր
 Թյուր ու անհարմար պիտի համարեն:
 Եւ թե ձեր մտքին խոսքերն այս իշխեն՝
 Որպես կառավար,
 Պիտի ընթանա՞ս սույն շավիղով դու՛
 Միշտ անմոլար:

Այժմ սկսվում է հատորը երկրորդ,
 Որը նշմարիտ խոսքեր է ուղղում ձեր խղճմտանքին
 Ու պատգամում է, որ սուրբ հավատի՛ն լինե՛ք դու՛ք լծորդ՝
 Եւ ոչ թե ուրիշ պես-պես բաների:
 Որպեսզի շինի թե՛ լինեն՛ շարին բաժնեկից,
 Այլ այս խոսքերի խրատին հլու՝
 Հաղորդ մենք լինեն՛ մշտապես բարուն:
 Իսկ խիղճը որպես հանապազ խայթող
 Հատուկ է բոլոր մարդկանց, եւ նրանք,
 Ուզեմ խղճով են կամֆն առաջնորդում,
 Չեն անում թյուր ու մոլար ոչ մի գործ,
 Իսկ նա, ով իր խղճին դեմ է դուրս ելնում,
 Ամեն մոլության տուն է նա դառնում:

Գրաբարից փոխադրությունը՝

ԱՆՆԱ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆԻ

ԵՒ ԳԵՒՈՐԳ ՍՐԿ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆԻ

